

MISCELLANEA.

1/ /Ossowski Michal/,Zastanowienie sie nad calego Kraiu wloscianami,dnia 15.Marca 1792.-Str. 47.-E$_{XXIII}$Str.491.-

2/ /Potocki Stanislaw Szczesny/,Pochwala,Warszawa 1789,Druk.J.K.Mci y Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum.-Str.43.-

3/ Makulski Franciszek Jaxyc,Polak odrodzony na nowo,Warszawa 1790,Druk.Piotra Zawadzkiego.-Str.31+nlb 1.-E$_{XXII}$Str.64.-

4/ /Frank Jacob Jozef Leibowicz/,Dwor Franka czyli polityka nowochrzczencow.-/B.m.dr./ 1790.-Str.30.-E$_{XVI}$Str.299.-

5/ Jezierski Jacek,Taxa prozniakow,Warszawa,Drukarnia 9-ta.-Str.23.-E$_{XVIII}$Str.548.-

6/ Cygan cnotliwy,/Warszawa 1792/,Str.87.-E_{XIV} Str.483.-
7/ Sekundant bezbronny,Warszawa 1792,Druk.P.Dufoura.-Str.46.-

IV

Ou-

ZASTANOWIENIE SIĘ

Nad całego Kraiu Włościanami

Z UWAG NAD PROIEKTEM JMCI XIĘDZA

OSSOWSKIEGO

Ich urządzenie w Staroſtwach przeznaczaiącym.

WYNIKŁE.

Rolnikow prace, trud i czoła znoie.
Narodzie wieſz iak, ſzanować;
Te Kray ſzczęśliwią i te zwodzą boie.
Ty ich zachęcay pracować.

DNIA 25. MARCA 1792. ROKU.

ZASTANOWIENIE SIĘ

Nad całego Kraiu Włościanami z Uwag nad Proiektem JX. Ossowskiego.

Ich urządzenie w Starostwach przeznaczaiącym wynikłe.

Nie masz co przeciwko temu powiedzieć, co Proiekt szanownego od wszystkich Męża, Jmci Xiędza Ossowskiego względem Rolnikow obeymuie; on bowiem wydzielić żąda, tym to dobroczyńcom rodzaiu ludzkiego, tym to wyrabiaiącym z Ziemi bogactwa Kraiowe ludziom, sprawiedliwość i uskutkowanie opieki Rządowey.

Zastanowić się tylko należy, nad artykułem ustawy Rządowey dnia 3go Maia szczęśliwie zapadłey, a 5go ie-

dnomyślnością w Roku zeszłym 1791. uwienczoney, pod Tytułem, Chłopi Włościanie, obeymuiącym wszystkich Włościan Rzplitey, pod też opiekę Rządową. A teraz przy urządzeniu Starostw, los tylko Włościan Starościńskich, tak zbawiennie podług Proiektu ma się ulepszyc. Jakież pogorszenie stanie się dla reszty Włościan, których się nie rownie większa liczba znayduie, bo człowiek z cierpliwością znosi dotąd swoie brzemie, pokąd gruba powłoka oczy iego zasłania, iż rozpoznać onego nie wydoływa.

Nie zaprzeczona prawda; iż Rzeplita Włościan swoich, naypierwsza, podług wyrazow Konstytucyi: umowa Dziedzica z Właścianinem, wiąże obydwie strony do iey zachowania; do takowey umowy doprowadza; a przez nią stan ich, los, i wolność naturalną ulepsza, i wchodzi w obowiązek prawny, dochowania im oney, w co i przyszli tychże Starostw Prawa nabywcy, wchodzić będą.

Lecz ieżeli iuż Rzeczplita Seymuiąca, zniosła tyle zaſtarzałych przeſądow, ktore prawie w ich zachowaniu uprzedzonym umyſłem bożyſczem były; czemuż by nie godziło ſię? ſtan Właścian całey Rzplitey iednym powſzechnym obiąć opiſem; wſzakże tyle światłych i gorliwych Prawodawcow, przykładaiących ſię do Uſtawy 3go Maia, tak myślą; tyle iuż Obywateli w uczynieniu umow z ſwoiemi Poddanemi, dali przykłady.

Jeżeli bowiem ſtan Rolnikow, dziś w Staroſtwach zamięſzkałych poich rozprzedaniu, zoſtanie tak ſprawiedliwie, iak ieſt Proiektem obięto, obwarowany, opieką Rządową zaſzczycony, koniecznie inni Rolnicy dawney doli zoſtawieni, z niemałym ſerca uciſkiem dozierać będą, ſwoie arbitralności uginanie ſię; złorzecząc tym, korzy rownych im ludzi tak urządzili: iż ſłodko wraz z potomſtwem życie przepędzać, opłaciwſzy uſtanowiony podatek, i odbywſzy raz ułożoną powinność, beſpiecznie będą, a ich dawnemu zoſtawili bytowi. Z tąd nie odbite wypąda

wniesienie: iż tak wielka część Narodu nie lubić swych Panow; i nie mieć przywiązania do swoiego Kraiu, będzie. Bo iako wyżey się rzekło, dotąd człowiek z uszanowaniem całuie swe więzy, pokąd nie pozna, iż te są niesprawiedliwości dziełem. Do czego oczy ich otworzy, urządzenie Rolnikow w Starostwach.

Nie można, i nieprzystoi tego twierdzić, aby wszyscy byli, pragnący niesprawiedliwością nad Rolnikami przewodzić, aby chcieli maiątkiem Rolnika swego bliźniego, podług upodobania własnego władać; są Panowie i byli, chociaż inna ieszcze fantastyczna względem Rolnikow gurowała opinia, sprawiedliwi, ludzcy, w Rolniku bliźniego swego znaiący; lecz wypada zapytanie czyli są wszyscy takiemi?

Celem Ustaw Rzeplitey iest: oddać sprawiedliwość całemu Narodowi, na tey obdarzoney nieoszacowaną wolnością zamięszkałemu Ziemi. Oddana sprawiedliwość stanowi Prawodawczemu, odcięciem tego wszystkie-

go co go uciſkało. Zwrócóne ſwobody Miaſtom, uſtanowiona Deputacya dla urządzenia gminu Zydowſkiego, pracuie nad dogodnemi temuż Zydowſtwu ſrzodkami. Zaięta myśl wymienieniem Rolnikom po Staroſtwach ſprawiedliwości i opieki. Czemuż reſzta Rolnikow milionami rachuiąca ſię, ma bydź opuſzczona? Stan Prawodawczy, Stan ſzanowny, Stan Oyczyznę ſwoią, do świętności doprowadzaiący, z oſtatniego zaginienia wyrywaiący, czyliż opierać ſię będzie, oddać na ſwey Ziemi, krwią przodkow nabytey, iako też Funduſzami nadaney, zamięſzkałym ludziom ſprawiedliwości, oddaiąc ią tak iuż wielkiey części Narodu? wątpić w tym nie należy; wſzakże ſwoie użytki, przez dogodne ſobie z Włościanami umowy, zawarowane uroczyście mieć mogą, które rozkuwſzy kaydany ludu, więcey pomnożyć mogą; na coż maią zoſtawać w narzekaniu ten lud, któren patrząc na Staroſcińſkich Rolnikow, opłakiwać ſwą dolą będzie. Wſzakże gdy Staroſtwa w

Ziemſkie Dobra zamieniaią ſię, gdy wſzyſtkie ciężary Ziemſkim tylko przyzwoite, na nich przechodzą, i z Ziemſkiemi rownaią ſię; za coż Ziemſkie co do opieki i ſprawiedliwości z niemi rownać ſię nie mogą?

Po wyrachowaniu Intrat z Staroſtw, i podaniu ich na publiczną Licytacyą, naydą ſię konkurrenci do kupna, chociaż wiedzieć będą: iż Rolnikom ſprawiedliwość i opieka Rządowa zaręczone, i że im te dochować będą obowiązani, a iednak w pewności ſwoich Prowentow zoſtaną. Rownie i uſtanowione wſzędzie z Włościanami umowy, i uſkutecznienie dla nich opieki Rządowey, nie przynieſie żadney obawy utraty Prowentow, Sprawiedliwości zaś chyba niecnota obawiać ſię powinien.

Nie należy wnoſić: iżby żądana dla Włościan ſprawiedliwość i opieka, miała ich czynić zupełnie wolnemi od Zwierzchnictwa ſwoich Dziedzicow; bobyto nie było dla umyſłow proſtych wolnością, ale raczey roz-

wiozłą rozpustą; ich umysły potrzebuią nieustannego nad sobą czuwania, ich obiekta naybliższe tylko rzeczy dotykaią, potrzebuią więc aby zawsze ci, którzy dalsze widzą, mieli Zwierzchnictwo nad niemi, ale sprawiedliwość koniecznie oddana im bydź powinna. Dla czego w tym nie które myśli moie podaię.

Jakoto: żądaiąc dla Właścian ustanowienia Sądu mieyscowego z nichże złożonego; ustanawiaiąc w nim między ich Sprawami naywyższym Kraiowym Sędzią Dziedzica.

Ządany Protokuł dla spraw ich zapisywania, a przez to każdego chociaż nayuboższego o swoy maiątek rozprawienia się, pamięci w nim zostawienia, któren rownie do wszystkich dzieł i czynności Włościańskich, dla niezarzucania ich mnogością Xiąg, służyć będzie; w czymże może mieć oznakę iakiey przeciwności? owszem w tym życzeniu nic niemasz, coby nie miało zasobą naysprawiedliwszych przyczyn. Bo ieżeli dla spraw nay-

mnieyszych Mieyskich Protokuły utrzymywać, Woytom nakazano; czyliż rownie Rolnika nie interessuie iego krwawo zapracowany maiątek, tak iak Mieszczanina, lub i Szlachcica? dla czego: czyliż rozsądzenia się o niego, nie ma bydź pamięć zostawiona na piśmie. Gdyż napamięć Spraw expedyowanie, tak sprawiedliwego iey zadecydowania, iako i sądzącego parcyalnie, często dzikiey decyzyi, nie zostawuie śladu; przez co złych niecnota przed publicznością zaciera się; ukrzywdzony zaś wydarza się: iż iaka bądź była decyzya, nie zyskawszy zaraz swego od strony zaspokoienia, przychodzi powtore do swoiego Sędziego, żąda uskutecznienia iego wyroku, a Sędzia o wszystkim zapomniał, i na nowo, albo opacznie, albo nie zupełnie, w Sprawie odbytey informować się musi; przez co ukrzywdzonego tym bardziey zwiększa się krzywda, a częstokroć i nędza. Decyduiący zaś z tego Stanu Sędziami, ktorzy dostateczniey swoie wewnętrzne interessa, a nawet i gatunek osob do

Sądu przychodzących znaią, więcey do sprawiedliwości zbliżać się, ieżeli nie całkiem w nią trafiać będzie; a do tego, zapisane udecydowanie, konwikcyą usprawiedliwiać powinien.

Rewizya Protokułow koniecznie potrzebna, przez co prawo skutkować się będzie; bo iest wiele takich, iż chwalą ustanowione Prawa, a od ich dopełnienia uchylaią się.

Sąd po Woiewodztwach dla Włościan, w wyszczegolnionych przypadkach, nie iest żadną dla Dusz czystych obawą; bo niżey zaraz ostrzeżenie następuie, w iakim przypadku Włościanin zażalić się może; co u cnotliwych Dziedzicow nigdy nie wydarzy się; a dla dotrzymania umow, będzie oznaką opieki Rządowey.

Patron ustanowiony uczyni tamę wszystkim tym, ktorzyby z pieniactwa zasiewanego, chcieli płod; podłych zyskow prowadzić, i zakłócenie spokoynym duszom przynosić.

SĄD WŁOSCIANSKI.

W każdey Wſi Sąd winien bydź mieyſcowy, do którego Gromada wybierze piąciu Kandydatow z pośrzod ſiebie, z tych trzech, loſy iako niżey, Sędziami przeznaczą.

Jeżeli Dobra ſą połączone: w każdym mieyſcu gdzie Dziedzic zwierzchność ſwoią utrzymywać będzie Sąd mieyſcowy podług iego woli którą do dogodności ſwych Włościan ureguluie, naydować ſię może; i do niego tyle Wſiow należeć będzie, wiele on przeznaczy; tak iednak, aby każda Wieś nie miała więcey, iak milę odległości od mieyſca Sądu, i z tych Wſiow, rownie każda Gromada wybierze piąciu Kandydatow; z których dla każdey Wſi trzech Sędziow także loſy uſtanowioną.

W którey zaś Wſi ieſt wiele Dziedzicow tam z każdych dzieſięciu dymow, iednego Kandydata wybrać Włościanie powinni; a któren by Dziedzic tey dymow kwoty nie miał, lub też przewyżſzaiące liczył, tak pierwſzy

niedoſtarczaiące, iako i drugi nad dzieſięć lub więcey dzieſiątkow przewyżſzaiące, w alternatę do drugiego Dziedzica przyłączyć, i w tym cząſtkowych Wſiow Dziedzice układ ieden raz nazawſze, między ſobą uczynić i do Akt Kommiſsyi porządkowey podać, powinni, a z tych Kandydatow także loſami, trzech Sędziow wyciągną. Chociażby zaś Wieś nie miała dymow pięcdzieſiąt, w co Dworſkie i ſzynkowne wchodzić nie maią, wſzelako z rowney ilości dymow, wiele na iednego wypadać będzie, pięciu Kandydatow wybiorą, i z tychże także loſy, trzech Sędziow oznaczą.

Kandydatami nigdzie bliſzey krewni, z iedney Wſi i do iednego Sądu, także ponotowani w wyſtępkach ſpołeczność obrażaiących, obrani bydź nie mogą.

W Dniu do uſtanowienia Sędziow przypadaiącym, któren dla całego Kraiu, ieden oznaczyć ſię powinien; wybrani iako wyżey Kandydaci, czyli to z iedney, czyli i z wielu Wſiow

iak w tym od Dziedzicow urządzono będzie, w mieyſce gdzie Zwierzchność Dziedziczna nayduie ſię zeydą ſię. Ta w przytomności Gromady, lub Gromad, porządek Regeſtru do loſowania uſtanowi, tym ſpoſobem: Jmie i nazwiſko z Wſi iedney Kandydatow ſpiſać na rownych kartkach, te poſkręczawſzy, włożyć w naczynie do tego umyślnie zrobione, otwor ieden z gury mieć ma; z którego też kartki Dziecku nie maiącemu więcey lat ſiedm, dobywać po iedney każe, a porządkiem dobytych Imion, Regeſtr Kandydatow wypiſze; i gdy wſzyſtkie iedney Wſi kartki wyięte zoſtaną, naczynie prożne przytomnym pokaże. Takim ſpoſobem, w każdym mieyſcu, czyli to z iedney Wſi do iednego Sądu wybor Sędziow będzie, czyli w dwoch, lub i wielu, ieden Sąd wybieraiących; Regeſtr Kandydatow układać ſię powinien.

Z tak ułożonego Regeſtru przyſtąpić należy, do wycigania loſami z Kandydatow Sędiziow, takowym porządkiem: naczynie wyżey opiſane,

powinno bydź wſzyſtkim prożne o- razane; w te włożyć pięć gałek, któ- ke iedney wielkości, i okrągłości bydź powinny; z tych dwie biało, a trzy czerwono, umalować należy: potym Regeſtr Kandydatow podług ułożo- nego porządku, czytany bydź ma; na każde przeczytane Imie, Dziecko ie- dnę gałkę dobęzie, a na czyie Jmie czer! wonego kóloru wyięta zoſtanie, tego Sę- dzią uſtanowi. Także i tam: gdzie wiele Wſiow do iednego Sądu Sędziow wybierać będzie; tymże ſamym po- rządkiem, każdey Wſi w ſzczególności loſowanie odbydź ſię powinno.

Tak obrani Sędziowie przyſięgę przepiſać ſię maiącą, w Kościele w obecności zebranego ludu wykona- ią. (*a*)

Inſtallacyą takowych Sędziow na o- ſobnym papierze, z opiſem ich Imion,

---

(*a*) *Należałoby nawet, żeby i Zwierz- chnik od Dziedzica uſtanowiony, iakoteż i Poſseſsor, i ieżeli Wieś w którey ieſt Sąd w Poſseſsyą wezmie, na ſprawiedliwe ſądze- nie przyſięgli.*

Zwierzchność zapiſze, i onę wraz z Sędziami (którzy ieżeli piſać nie będą umieli) krzyżyki położą, podpiſze; i takową z wyrażeniem która Wieś, lub Wſie, do tego Sądu należeć będą, do Akt Kommiſsyi Porządkowey każden Dziedzic w dwa tygodnie poda; a tak uczynionego Sądow urządzenia przez Lat dwie nie odmieni.

Wybor Sędziow co lat dwie następować powinien, na Kandydatow od Gromad i dawnieyſi Sędziowie podani bydź mogą.

Komplet takowego Wieyſkiego Sądu z trzech oſob ſkadać ſię będzie, to ieſt: Zwierzchności Dziedziczney prezyduiącey, i z dwoch Sędziow.

W tey zaś Wſi w którey więcey iak ieden Dziedzić nayduie ſię, o dwuroczne prezydowanie, loſami, Dziedzice między ſobą rozbiorą ſię; i w Inſtallacyi Sądu Włościńſkiego, do Akt Kommiſsyinych podaney, na kogo prezydowanie wypadnie, zapiſzą.

Gdzie wiele Wſiow do iednego Sądu należą, Koley między ſobą Sę-

dziowie do zaſiadania ułożą; tak: aby w mieyſcu Sądu zawſze trzech Sędziow naydowało ſię. Komplet do ſądzenia, podług wyżſzego wyrazu, także z trzech oſob, to ieſt zwierzchnika, i dwoch Sędziow, ſkładać ſię będzie.

Sąd ten zaſiadać powinien ſpoſobem Sądom przyzwoitym, w mieyſcu od Dziedzica naznaczonym, z poſtawionym na ſtole Krucyfixem.

Sąd Wſi iedney: zaſiadać powinien, w Poniedziałki, Srzody i Piątki przez cały Rok, wyiąwſzy Swięta w te dnie przypadłe.

Sąd ieden dla Wſiow kilka uſtanowiony, co dzień, procz dni Niedzielnych, i Swiątecznych, odbywać ſię powinien; a każden Sędzia z ſwoiey kolei przypadłe dnie, procz obłożney choroby, na co potym świadkow poſtawić powinien, pod karą Zło: 10. do ſkrzynki za każden dzien, nie opuści.

Dzień trzeci Maia, i dzień Uſtawy przez N. Rzplitą Sądu Włościańſkiego, tudzież dnie: Urodzin, Jmienin,

i wſtąpieninia na Tron Króla, za ſiwąteczne poczytane bydź maią; i w te dnie, Nabożeńſtwo Uroczyſte po Kościołach, wſzelkich obrządków, odprawiać ſię powinno.

W ſwoiey Sprawie żaden Sędzia zaſiadać nie może, tudzież w Sprawach bliſkich ſwych krewnych.

Sąd Włościańſki wſzyſtkie Sprawy między ſamemi Włościanami ſądzić będzie; do czego in *Codice Legum* prawidła wſkazać ſię powinny.

Sprawy oſob innego ſtanu z Włościanami miane, w tymże Sądzie odſądzać ſię będą; z wolną ſtronie żalącey ſię, do Sądow Ziemiańſkich, do których iuż, wraz i Dziedzica za iego Włościanina, pociągnie.

Apellacya między Włościanami iść ma do Dziedzica, ieżeli Dziedzić ſam do Sądzenia nie zaſiadał; a od Decyzyi ſamego Dziedzica, można ſtronie lub ſtronom nayoſtateczniey ſzą apellacyą założyć do Sądu polubownego, ieżeliby ſprawa przenoſiła Zło: Dwieście. A taki Sąd ſkładać ſię będzie z oſob ſześciu: z tych iedne

Zwierzchność Dziedziczna, czyli też i ſam Dziedzić, iedne ſędziwie zaſiadaiący, wyznaczą, a po dwie, ſtrony nie ſchodząc z Sądow natychmiaſt ſobie wybiorą, chociaż nie przytomnych a nawet i z inney Wſi. Sąd ten polubowny a to tylko w ſprawach ruchomych, oſtatecznie ſprawę zadecyduie większością zdań Prezydować w nim ten będzie, któren od Dziedzica, lub iego Zwierzchności, do niego, podług wyżſzego wyrazu, był mianowany. W ſprawach zaś o grunta, zawſze Dziedzić, lub Zwierzchnik iego, Superarbitrem, i w polubownym Sądzie, bydź ma. Takowe iednak ſprawy po zaapellowaniu w dwa tygodnie ſkączyć ſię koniecznie powinny.

Jeżeliby zaś ſtrona zakładaiącego apellacyą, zaraz oſob do ſądu polubownego wybrać z ſwey ſtrony trudniła; na ten czas, przez prezyduiącego i Sędziow, wyznaczone, i przez ſtronę apelluiącą wybrane oſoby, oſtateczne rozſądzenie pod odpowiedzią, w dwoch Tygodniach przyſpie-

fzą; i one do Sądu Włościańfkiego przyniofą.

Maiący fprawę Włościanin wprzod zażalić fię Sądowi powinien. Sąd zażalenie zanotuie, i wyda rozkaz, z pewnemi znakami na papierze raz nazawfze ułożyć fię powinnemi po obżałowanego; za którym on nieodwłocznie ftawić fię powinien dnia drugiego po okazaniu fobie rozkazu. Jeżeliby zaś nie ftawił fię Zło: 2. do fkrzynki fztrofu zapłaci, i powtorny rozkaz po niego wydany zoftanie; za uchybienie którego Zło: 4ma fztrofu ukarany będzie, a zaś trzecie nieposłuszeńftwo karę cielefną na niego ściągnie.

Tam gdzie w wielu Wfiach ieden Sąd nayduie fię; pozoftali od kompletu Sędziowie, przez Sąd zfyłani bydź maią na grunt, dla indagacyi, dla fpifania maiątku, Wdow po zmarłych Mężach i Sierot po zmarłych Rodzicach; i w innych okolicznościach na Grunt ziechania, za uznaniem Sądu, wymagaiących; którzy

po zaſkutecznieniu zlecenia, Sądowi o wſzyſtkim wiernie donoſić powinni.

W iedney Wſi Sąd maiący, toż ſamo dopełniać będą: Sędzia trzeci od kompletu zoſtaiący, ieden z kompletu przez Zwierzchność wyznaczony, a po odbytym na groncie zleceniu, na Seſsyi Sądowey, o wſzyſtkim co im zlecono było, uczynią relacyą. Te zaś na gruncie expedycye w dni extra ſądowe odbywać ſię maią; zawſze i wſzędzie bezpłatnie.

Do tego Sądu mieyſcowego należeć będzie policya Wieyſka, przeſtrzeganie na wſzelkie obyczaynoſci, i inne porządku, ochędoſtwa, wygody i bezpieczeńſtwa, tyczące ſię ſzczeguły; w czym ſtoſowne, oſobliwie za radami i przeſtrogami Kommiſsyi Policyiney, Dziedzic poczyni urządzenia; w tym przeſtępni Włościanie, przez tenże Sąd karani będą, i przeſtępnych Sąd, bez donoſiciela do odpowiedzi pociągnie.

Tenże Sąd, Wdowom, tudzież Sierotom, Opiekunow wyznaczać bę-

dzie; majątki regestrować każe; i od tychże Opiekonow rachunek odbierać.

Spraw żadnych kryminalnych Sądzić nie będzie, lecz wraz z wyprowadzonemi na gruncie inkwizycyami, zwierzchność Dziedziczna, Kryminalistow do Sądow tym sprawom przyzwoitych odsyłać powinna.

Paszporta przyzwoite Zwierzchność sama wydawać będzie. (*b*)

(*b*) *Życzyłbym żby Paszporta z znakami Kommissyow wydawane były, na papierze czwiartkowym, z stęplom zwyczaynym srebno groszowym, tym dochod z papieru stęplowanego pomnożyłby się wiecey miliona, zważaiąc iak wielka mogość ich wychodzi, i dopilnowawszy iak nayścisley, żeby nikt bez pasportu, ani przeszedł ani przeiechał z czego wszelako są tak chciwe dusze, iż korzystaią; bo pomimo Uuniwersałow od Kommissyow Porządkowych wyszłych, nakazuiących bezpłatne Paszportow wydawanie; biorą za one, a czasem iako u kogo, i nie małą zapłatę: lepiceyby więc, aby skarb publiczny potrzebuiący tak wielkiego zasilenia, miał z tego dochod: co żadney nie przyniesie uciążliwości nikomu Ktoby zaś na innym papierze dawał Paszporta, ten o uszkodzenie skarbu publicznego niechbybył pozwony.*

Grzywien żadnych na rzecz Dworu, lub Sądu, przyſądzać nie godzi ſię, lecz na ſtronę pokrzywdzonego; ſztrofy iednak, za nie poſłuſzeńſtwo urządzeń Dziedzica, policyinych, nie przenoſzące Zło: 10. nakazywane będą; i dla tego zrobiona bydź ma ſkrzynka, dwoma kluczami zamykaiąca ſię; ieden z tych u Zwiezchności, a drugi u wybranego przez Sędziow z nich iednego, naydować ſię ma.

W tę ſkrzynkę wſzyſtkie przyſądzone ſztroſy zaprzeſtąpienie Wieyſkich policyinych urządzeń, ſkładać ſię powinny.

Ta ſkrzynka odmykana bydź nie ma, aż w Rrok każdego pierwſzego Stycznia.

Jeżeli w ciągu lat dwoch, przed dniem normalnym do obioru Sędziow przeznaczonym, któren z Sędziow umarł; Sąd tey Wſi w którey to ſię przytrafi, iednego z dwoch pozoſtałych przy loſowaniu Kandydatow, na mieyſcu zmarłego, Sędzią uſtanowi do czaſu przyſzłey elekcyi.

ROZRZĄDZENIE SZTROFOW, ZA NIEZACHOWANIE ROZRZĄDZEN POLICYINYCH NAZNACZONYCH.

Wyrachowane z ſkrzynki pieniądze, na dwie części rozdzielić ſię powinny: iedna część na Szpital, który w każdey Wſi dla nie maiących wcale wyżywienia ſię ſpoſobu, poſtawiony i koſtztem Gromady utrzymywany bydź powinien, druga na podupadłych w ſprzężaiu przez trefunek ubogich goſpodarzow. Dwor zaś ani Zwierzchność, części żadney brać nie może.

Do Szpitalow, ci tylko: kalecy, i ſtarzy niedołężni, należeć będą, ktorzy w tey Wſi zamięſzkali, ſkaleczeli, lub zeſtarzeli ſię; a krewnego żadnego mogącego ich wyżywić nie maią.

Za podupadłych trefunkowo w ſprzężaiu ubogich goſpodarzow, ci uznani będą: których wſzyſcy Sędziowie pod zwyczayną prezydencyą za takich uznaią, a to z iedney lub i z tylu Wſiow, wiele do którego Sądu należyć będzie.

Na ubogich w Szpitalach, podług wielości we wszystkich Wsiach osob, Sąd z Prezyduiącym wiele Wsiow do siebie należnych maiący, kwotę przypadłą rozdzieli. Sąd zaś Wsi iedney, na iednego Szpitalu ubogich przeznaczy.

FUNDUSZ DLA SĘDZIOW WŁOSCIANSKICH.

Wszystkie rozkazy po oskarżonych, bydź powinny iako wyżey, z iednostaynemi znakami; do czego pieczęć Zwierzchność zrobić każe; za te, strona pozywaiąca groszy miedzianych ośm zapłacić powinna, co potym strona sprawę przegrywaiąca spłaci.

Sztrofy za niestawienie się do Sądu, na fundusz Sędziow przeznaczaią się.

Sztrofy od Sędziow za uchybienie kolei, także do tego funduszu należą.

Na te dochody, osobna skrzynka sztrofow za przestąpienie urządzeń

Wieyſkich naznaczanych, pod dwoma kluczami zoſtawać będzie.

Każdego ſkończonego Roku pierwſzego Stycznia odemknięta zoſtanie, nayduiąca ſię w niey kwota, rowno między wſzyſtkich Sędziow Włościańſkich rozdzielona będzie.

Reſztę czułość Dziedzicow zaſtąpić może, w opuſzczeniu Sędziom część albo robocizny, i całkowite ich od tego uwolnienie; iako też oſwobodzaiąć ich od tych powinności, które ſzczególnie w Gromadzie tylko odbywaią ſię, iako to: chodzenia na ſtrożę dla rewizyi Paſzportow, odbywania podwod chociaż za pieniądze w czaſie przechodu Woyſka, i innnych tym podobnych.

PROTOKUŁ DLA SPRAW WŁOSCIANSKICH.

Po odbytym wyborze Sędziow i po podaney do Akt Kommiſsyi Porządkowey Inſtallacyi, każden Dziedzic każe zrobić Xięgę na Protokuł, dla Sądu w ſzegulności każdego, czyli to w iedney Wſi, czyli i w wielu złączo-

nych ustanowionego. Tę Xięgę do podpisu Kommissyi Porządkowey poda. Kommissya karty w niey zanumeruie, i podług Jnstallacyi czyli to do iedney Wsi, czyli do Wsiow połączonych Sądu, Jntytulacyą zwierzchu zapisze; a na osobniey karcie w zwyczaynym komplecie podpisze się.

W ten protokuł zapisać się powinna, Sądu ustanowionego Jnstallacya; i ten nie tylko dla spraw, ale i dla wszystkich dzieł Włościańskich zapisania potrzebuiących, służyć będzie.

W niego każdodzienne zasiadanie do sądzenia, porządkiem dni i Roku, z wyrażeniem spraw, i wszystkich odbytych czynności, zapisywane przez Dziedzica, lub iego Zwierzchność bydź powinno. Może iednak Dziedzic lub iego Zwierzchność utrzymywać swym kosztem swego Pisarza, któren to tylko pisać będzie, co mu podyktowano zostanie.

Przytomność zasiadaiących Sędziow po imionach na każdey Sessyi, raz nadzień nie mniey iak, godzin czte-

ry trwaiącey, zapiſana bydź ma; z wyrażeniem, któren Sędzia dzień z kolei na ſiebie przypadły opuścił, czyli z choroby? na którą iakie świadectwo ſtawił, czyli z opieſzałości? za którą Zło: 10. do ſkrzynki zapłacił.

Zwierzchność Dziedziczna każdą dzienną Seſsyą i Sędziowie, choć krzyżykami gdy piſać nie będą umieli, podpiſzą.

Każde zebranie ſię Sędziow ieżeli ſprawy żadney niebędzie, zapiſano bydź powinno.

Dziedzić lub iego Zwierzchnik ieżeli nie odbitą mieć będzie potrzebę, na kilka Tygodni wyiechania. alboliteż w przypadku choroby, ſądy Włośiańſkie odroczyć może, i takowe odroczenie z wyrażeniem przyczyn do Prtokułu zaciągnie.

Sam Dziedzic Surrogata uſtanowić może, toż uczynić i iego Zwierzchność, maiąc ſzczególne od niego do tego umocowanie, będzie mogła, i takowe uſtanowienie w Protokuł wpiſać należy. Surrogat pre-

zydować w czasie sobie dozwolonym, i Sessyą podpisywać będzie.

Gdy zaś odroczenie bez wyznaczonego Surrogata nastąpi i to się skończy, a Zwierzchność z Sędziami zasiądzie, Sędziowie komplet w tę porę składaiący, o sprawach większych w zawieszeniu zostawionych, a mnieyszych przez nich załatwionych, co oni pod ten czas (maiąc nawet baczność na porządek i spakoyność Włościan) czynić będą mocni, opowiedzą, co wszystko w Protokuł na pierwszey Sessyi wpisać się powinno.

Wszyskie na Grunt ozyli dla decyzyi czyli dla indagacyi zsyłania, po dopełnionym w tym zleceniu, wpisane zostaną.

Zażalenia każdego Sądowi, z wymienieniem na kogo i wyrażeniem wydanego dla stawienia się rozkazu, zapisać się powinno, i wieleby razy kto takowym rozkazom sprzeciwił się, wciągniono bydź ma.

Apellacye do Sądu polubownego zaszłe: zanotowane będą; wyznaczona do tego Sądu od Prezyduiącego i Sędziow, tudzież wybrane od stron osoby; wyrazić się powinny, nie inney trudnienie zktórey strony wybrania osob, wyzczegulnić należy.

Po skończeniu sprawy przez Sąd polubowny sądzoney, decyzya tey ostateczna do zapisania w Protokuł należy.

Urządzenia Dziedzica, tyczące się porządku poczynione, w tenże Protokuł wniesione bydź powinny.

Za przestąpienie tychże urządzeń wszelkie nakazane sztrofy, w tymże Protokule umieszczone będą.

Wyznaczeni Wdowom i sierotom Opiekunowie, regestr dokładny maiątku im w opiekę oddanego; i w czasie gdy się opieka skończy, tychże Opiekunow rachunki, wpisywane regularnie będą.

Wszelkie grzywny, zawsze stronie ukrzywdzoney przysądzone, tudzież kary cielesne przez Sąd w Spra-

wach nakazywane, umieſzczone bydź maią.

Dziedzic lub iego Zwiezchność ile razy za nieposłuſzeńſtwo ſwoim rozkazom, dochodow gruntownych tyczącym ſię, lub za nieuſzanowanie ukarze plagami Włościanina, zawſze w Protokuł przyczynę ukarania zapiſze.

Spraw kryminalnych odbyte na gruncie inkwizycye, z wyrażeniem dnia ich, do Sądow wraz z kryminaliſtą przyzwoitych odeſłania, zapiſane zoſtaną.

Z otwiranych corocznie ſkrzynek wiele wyrachowanych naydzie ſię pieniędzy, i z tych wiele podług wyżſzego urządzenia ubogim, a wiele na podupadłych goſpodarzow, z wymienieniem ich imion, tudzież wiele z funduſzu na Sędziow przeznaczanego, i ile na każdego rozdzielono zoſtało, wpiſać w tenże Protokuł należy.

Jeżeli na ubyłego przez śmierć Sędziego naſtąpi, iako wyżey na iego mieyſce z pozoſtałych Kandydatow

przeznaczenie, te w Protokuł wciągnione bydź ma.

Protokuły po ich zapiſaniu mają bydź ſkładane w ſkładach Kościelnych w mieyſcu od zepſucia beśpiecznym, a przed zupełnym ich zapiſaniem o utworzenie nowych, podług wyżſzego przepiſu Dziedzice ſtarać ſię powinni.

Jle razy zaś Sąd Wſiow wielu, po dwoch leciech miałby ſię podług upodobania Dziedzica rozdzielać, tyle razy do przybyłego Kommiſsya o podpis nowego Protokułu rekwirowana będzie.

REWIZYA PROTOKUŁOW

Każda Kommiſsya Porządkowa mieć powinna dwoch Luſtratorow na Seymiku przez Obywateli wybranych i przyſięgłych, ci każdego Roku, rozdzieliwſzy ſwoy wydział między ſiebie, koſztem Woiewodztwa na expens podrożną przeznaczyć ſię tylko mającym, Protokuły w każdym mieyſcu zluſtruią; co za odbycie publiczney funkcyi uznano bydź ma.

Czytać te Protokuły będą w przytomności wszystkich zebranych Sędziow, a po przeczytaniu całego Roku, wyexaminowawszy każdego z Sędziow, przysięgi ich wysłuchaią: iako wszystko bez opuszczenia tak wpisano iak było w istocie.

Jeżeli by zaś wpisanie do Protokułu niesprawiedliwe, opuszczenia i nieporządek w nim znalezli i wyindagowali, każden takowy szczeguł zanotuią.

Dzikie i nieludzkie Włościanina, nad popełnione przewinienie, przez Dziedzica lub iego Zwierzchność ukaranie, iako też ludzkie ich z niemi postępowanie wsparcie ubóstwa i sierot naydokładniey wypiszą.

Po dokończonym przeczytaniu wszedzie Protokuły podpisać będą powinni.

Dokączywszy takowey Lustracyi podadzą Rapporta swoim Kommissyom, z wyrażeniem dokładnym wszelkich szczegułow im do obserwowania poleconych.

Kommiſsya wydrukować każe wſzelkie dobroczynności Dziedziców przez ludzkość dla ſwych Włościan czynione, wſparcie uboſtwa i ſierotow przez nich dawane; tudzież wſzelkie ich urządzenia dla dobra i porządku tychże Włościan poczynione z wyrażeniem Wſi, i Imienia Obywatela do publiczności, dla większego iego ſzacunku poda.

Takoż wydrukować każe i publiczney krytyce poda, poſtępowania nieporządne i nieludzkie tych którzy w tym przez rewizyą Protokułow doſtrzeżeni będą, nie wyrażaiąc iednak ani Wſiow ani ich Dziedziców, lecz iż takowe nierządy ſą w mieyſcach niektórych wymieni, czym ten co ſię do dobra bliźnich nie przykłada choć w oſobności ſię przed ſwoim zawſtydzi ſię przekonaniem.

Ktoby zaś wcale Protokułow takich nie utrzymywał, ten pozwany w Sądach przynależytych za dowodem, od zaſzczytu czynnego Obywatela

niech będzie odſądzony, iako nieprzyiaciel prawdy i bliźnich.

SĄD WOIEWODZKI DLA WŁOŚCIAN.

Sąd ieden w Woiewodztwie każdym z trzech Aſseſsorow, iednego Ziemianina Poſseſsyonata na wydziałowym zgromadzeniu, wybranych, a z trzeciego od Referendarſkich Sądow naznaczonego, ſkładać ſię powinien.

Ten Sąd ſprawy między Dziedzicami a Włościanami te tylko rozſądzać będzie, o które Włościanie Dziedzicow podług niżſzego wyrazu pociągać będą mocni; iako to:

1mo. Jeżeliby Dziedzic zaboyſtwo popełnił, lub przez tyrańſkie zbicie śmierć Włościaninowi przyśpieſzył. *2do.* Jeżeliby zgwałcił Zonę Corkę Włościanina lub iaką bądź we Wſi nayduiącą ſię Niewiaſtę. *3tio.* Jeżeliby Włościaninowi zabrał chudobę i maiątek, a on by mu nic winnym, dowiodłſzy kwitami opłacony poda-

tek, nie był, odebrałby mu też ro
lą lub pomieszkanie, przez co naru
szałby uczynioną z nim umowę, któ
ra podług opisu Konstytucyi na mocy
swych wyrazow obydwie strony do za
chowania wiąże.

W żadnym zaś innym przypadku
pod iakim bądź pozorem Włościanin
swoiego Dziedzica pociągać do tego
sądu nie może.

W sprawach zaś Kryminalnych
Dziedzic od tego sądu, apellacyą do
sądow Referendarskich uczynić może.

PATRON DLA WŁOSCIAN.

Patron dla Włościan przy każdym
po Woiewodztwach sądzie od Króla
w Straży wyznaczony i kosztem publi
cznym utrzymywany bydź powinien.

Ten Włościanina po zapozwaniu
Dziedzica swego, do niego udaiącego
się, wprzod nim do prawnego Dziedzi
ca pociągnienia przyidzie, reflektować
będzie, koniecznemu iednak żądaniu ie
go zapozwania Dziedzica odmowić nie
może, i szczerze sprawę iego popierać
ma, na co przysięgą zobowiązany
bydź powinien.

Patronowie ci pod rząd Referendaryi poddani bydź maią, którey w odpowiedzi za wszystkie, ieżeliby się dowieść mogły, naprowadzania do pieniności Włościan zostaną; nikt bowiem procz nich, spraw Włościan popierać, ani im żadney opieki dawać nie będzie mocen. (c)

Co się tu mowiło o Dziedzicach to wszystko służy Właścicielom funduszowym i innym wszystkim.

(c) *Przez co upadnie sposobność chcącym ożywiać pieniactwo a siebie obławiać. Mamy przykłady, iak niektòrzy gdy Prawa dla Miast z chwałą całego Narodu zapadły suneli się do umysłow, w wielu mieyscach prostych i niewinnych Mieszczan, tych łudząc odbieraniem Wsiow wielu, powyciągali na nie małe koszta, zasieli w ich duszach nienawiść do wielu cnotliwych Starostow, którzy sami nietylko do ich Praw dźwignienia że przykładali się, i doprowadzić do ich słodkiego użycia skutecznie chcieli, ale nawet ugody bez żadnych ich ubocznych kosztow, pod powagą Prawa iak opisy głoszą przyspieszać oświadczali się; lecz ci protektorowie przewrotnością swoią natychmiast w Procesa uszczęśliwiaiące się tego ludu ple-*

DOKONCZENIE

Jeżeli tylko duch Prawodawcow fkłoni się do oddania fprawiedliwości Rolnikom, znaydą oni istotnieyfze, nadto wyrażone, w iey odbywaniu się dogodności. Oni bowiem będąc całego Narodu wyborem, obdarzeni świa-

---

mię, inwolwować postarali się, porządki Prawem przepisane nie dopełniaiąc tak nad prostemi umysłami gorę pobrali, iż te nikomu nie wierząc, w ich uludach całe zaufanie położyli. Oni więc zawiedli duch Prawa, którego celem iest, ufność wzaiemną i miłość, w Narodzie wkorzenić; swoie zaś zyski na czele swych ułożeń położyli. Nie mowi się, aby to wszędzie działo się, są cnotliwe i ludzkie dusze, które w tym poświęcaią prace swoie do wskazania drogi nowey wolności, zna ich Publiczność lepiey iak pierwszych, bo są na widoku i w liczbie nie małey a ci w zakątach; niech więc hołd należny swoiey cnocie obieraią, a i potomność czynić go im będzie; przewrotni zaś osobistością i prywatą wiedzeni niech zarumienią twarz wstydem, bo wszelako mimo ich opaczności, by Prawo w Miastach porządnie dopełnione było pilnować] Adwokaci będą.

tłem, i na mieyſcu naywyżſzym doźierania ſprawy całego Kraiu oſadzeni, wſzyſtko iaśniey przenikną. iak ſerce proſte w ogulnym uſtroniu; ktoremu z zaciſza tym ludem Rolniczym otoczonemu miłość iedynie Oyczyzny te proſte i z naturalney, tylko ſprawiedliwości podała uwagi.

Lecz mówcie wſzyſcy cnoliwi grona tego Seymu Mężowie, których na ſzczęście tego, tytułu klęſkami przywalanego Kraiu ieſt liczba, iakoście iuż do tego początki wſkazali; niech ſprawiedliwość, niech opieka Rządowa, wſzyſtkich obeymuie Rolnikow, a waſze przenikliwości i światło na Tronie niemylne do tego prawidła wſkażą.

Stanie Rycerſki! Stanie Kraiu tego Wolnego zbawco! coż może bydź w życiu ſłodſzego, iak patrzeć, na uſzczęśliwionego od ſiebie człowieka, iakie ukontentowanie, iąką radość ten czyn chwalebny uſzczęśliwiaiący bliznego w duſzę naſzą wlewa; która takim pokarmem naſyczaiąc ſię, nigdy go nie ſtrawi. Nierownie tu więcey

iak o iednego człowieka ſzczęśliwość idzie, idzie tu o uſzczęśliwienie milionow ludu, i ich pokoleń, iakże weſoło w domy waſze do pracownikow waſzych powrocicie, gdy im oznaymicie: iż pośrzod tylu zbawiennych waſzych Uſtaw te i im przynoſicie; iż odtąd oni i do was na mocy umow o Ziemię waſzą, i do Kraiu iako iego Dzieci należą, iż im ſprawiedliwość porządna pod waſzym Zwierzchnictwem i Kraiową powagą oddawana będzie. Już nie Panami ale Oycami ſwoiemi was nazwą, a z tąd kochać i bać ſię was iak właſne waſze dzieci będą. A gdy im tey prawdy nie oddacie, truciznę w ich duſze wleiecie. Jch umyſły proſte nie ſą tak twarde, aby ſię na nic wzruſzać nie miały, widziemy iaką po udarowaniu wolnością Mieſzczan, którzy po niektórych Miaſteczkach w rowney im doli byli, napełnione ich umyſły goryczą były, widząc wprzod rownych ſobie z rowności ich uchylonych, i iuż ſzczęśliwych, a ſiebie iakby przeſtępnych; zapomnych, czegożby z nieiednakowego w Kraiu

Rolnikow urządzenia, część większa tym bardziey nie cierpiała. Przeciwnie zaś oddana rowna wszystkim sprawiedliwość, zaszczepi w ich dusze wdzięczność, wierność, przychylność, i uszanowanie dla was, i potomkow Waszych.

Gdy się materya Starostw toczyła, mowił za ludem Rolniczym JO. Xiąże Jegomoś Jabłonowski Kasztelan Krakowski. Mąż ten sprawiedliwości dla Poddanych, a czułey względności dla sług pełen, któren w naykrytycznieyszych dla Polski czasiech nieskażoną ku Oyczyznie tchnął wiernością, a iż nie mogł krwawych bliźniey leczyć, daleki od tych samotnych siebie, z ruin Kraiu bogacących Duchow, ciężką boleścią, duszę swoią uciskał; teraz dowodzi tak w Senacie w Swiątyni Prawodawctwa, iako i w rożnych Deputacyach, swoiey o dobro Kraiu gorliwości. Krew tego cnego Męża, sprawuiąca dzieło Narodu, u Dworu nayinteressowańszego w tych dla odradzaiącey się Rzplitey czasach, zapisana w pamiętney

wdzięczności Narodu zostanie. O! wy cnotliwe i szanowne Męża tego usta, mowcie i daley za całą tego ludu ogulnością. Mow cały przezacny Senacie i wy Ministrowie, niech iedna wszystkich Rolnikow obeymuie sprawiedliwość.

Nay: Królu Panie Nasz Miło: powtorz za tą wielką częścią Rolniczego Narodu, to, co iuż w Swiątyni Prawodawstwa z wspaniałego Tronu wyrzekłeś, pragnę aby Rolnik miał sprawiedliwość Stan Prawodawczy Tobie ufaiący, przychyli się pewnie do twoich chęci. Wszakżeś za Twoiey mądrości przewodnictwem, pokonał iuż tyle niepodobnych do przebycia trudności, zwalczyłeś strasźliwe przesądy, utworzyłeś świętą 3. Maia Konstytucyą za którą krew rozlać gotowi Polacy; a tym Narod cały na świętnym, znaczenia, i czynow Jego wielbienia, postawiłeś w Europie stopniu. Ta więc Konstytucya iuż ozbieła stan Rolniczy, i oddała mu sprawiedliwość w swoich prawdą umieszczonych „ wyrazach; w te słowa—

„ *Lud Rolniczy z pod którego rę-*
„ ki płynie nayobfitſze bogactw Kra-
„ iowych zrodło, ktory nayliczniey-
„ ſzą w Narodzie ſtanowi ludność, a
„ zatym naydzielnieyſzą Kraiu ſiłę,
„ tak przez ſprawiedliwość, ludzkość i
„ obowiązki Chrześciańſkie, iako i przez
„ właſny naſz interes, dobrze zrozumia-
„ ny, pod opiekę Kraiu i Rządu Kraio-
„ wego *przyimuiemy*. Niechże ta opie-
ka nie zoſtanie prożnym wyrazem, niech
w całym Kaiu zamięſzkali Rolnicy
ogułem czuią ſłodkie i rowne iey ſku-
tki, niech! kiedy iuż inne części Na-
rodu ſą ukontentowane, i Rolnik ko-
chaiąc ſwego Dziedzica, wraz z nim
błogſławi Uſtawy Twego Panowania
w tym ſławnym utworzone Seymie.
Przemow tylko Nayia: Panie, ode-
zwiy ſię za temi milionami ludzi, tak iak
czułe Twe ſerce przekonywa Cię; uyrży
Kray polſki uyrży Europa, iak ſtan Pra-
wodawczy za Twoim przewodnictwem,
tak zamięſzkałym w Staroſtwach (w
czym po części ieſt determinacya) iako
i przywiązanym do ich dziedziczney i
funduſzowey Ziemi Rolnikom rowną
i iednakową odda ſprawiedliwość, a
tym ſłuſzniey, na wyſtawić ſię od Sta-

nu Mieyſkiego żądanym dla wieczney Ci wdzięczności Poſągu, podług ſłow Poznańſkiego Wydziału Plenipotenta Męża w Oyczyznie zaſłużonego JP. Wybickiego, napiſano zoſtanie = *Ten ſtargał pierwſzy, więzy Człowieka.*

Konſtytucya 3. Maia, na czele ſwoim ma zawarowane panowanie Wiary Swiętey Katolickiey Rzymſkiey Tey to Religii nieſkażone i nayświętſze prawdy, prawidłem wſzyſtkich poſtępowań Prawodawczych bydź powinny; Przeto o! Wy cnotliwe Duchowieńſtwo; obroccie do tego uſiłowania Waſze, przekładaycie prawdy Wiary, aby wſzyſtkim bliźnim rowna ſprawiedliwość oddana była. Ty J. W. Mości Xięże Kołłątaiu Podkanclerzy Koronny którego Urzędu godnym Cię bydź STANISŁAW AUGUST oſądził i którego ſwiatłu oddał ſprawiedliwość Marſzałek przezorny tego Seymu; piſałeś za Mieſzczanami, mowiłeś na Seymie za ubogą Szlachtą, piſałeś i za rolnikami, nie uſtaway w tey zbawienney pracy, piſz i mow za te-

mi rodzaiu ludzkiego dobroczyńcami; bo ani świetność Trónu, ani dostojeństwo Senatu, ani powaga Prawodawctwa, ani Woysk siła, ani handlu przemysł, ani cyrkulacya naywiększa pieniędzy, bez ich rąk roli przykładnych, i potu z czoła przy pracy wyciśnionego. uszczęśliwić Kraiu żadnego nie zdołaią, ostać się nie mogą i czczemi są.

Mow więc do Narodu powagą twoiego stanu; słowy z *Xiąg trzecich Moyżesza R. 19. w 15.* = Nie będzież czynił nieprawości, ani niesprawiedliwie sądzić będziesz, nie patrz na osobę ubogiego, ani czciy twarzy możnego, sprawiedliwie sądź bliźniemu twemu.=

Mow słowy Zacharyasza Proroka R. 8. w 16. = Mowcie prawdę każdy zbliźnim swoim prawdę; a sąd pokoiu i sądzcie w bramach Waszych.

Mów słowy *Malachiasza Proroka R. 11. w 10.* izali nie ieden wszystkich Oyciec nasz? izali nie ieden Bóg stworzył nas? czemuż tedy gar-

dzi każdy z nas bratem, swoim, gwałcąc przymierże Oycow naszych.

Mów słowy mówiącego Chrystusa u Mateusza w R. 23. w 8. = Albowiem ieden iest Nauczyciel Wasz a Wy wszyscy iesteście bracia = i *u Marka* Będziesz miłował bliźniego twego iako samego siebie.

Mow słowy Pawła piszącego do Rrzymian R. 13. w 9. = i ieśli iest które insze przykazanie w tym słowie się zamyka: będzież miłował bliźniego swego, iako siebie samego =

Mów słowy Iakoba Apostoła z Listu iego w R. 2. = Jednak ieśli Zakon Królewski pełnicie według pisma: Będzież miłował bliźniego twego iako samego siebie: dobrze czynicie: lecz ieśli osobami brakuiecie, grzech czynicie przekonany od Zakonu iako przestępcy. =

Przekładay więc cny Mężu te prawdy wieczne; a Narod ten oświecony i czuły, prowadzony przez mądrego i litościwego Króla, gdy poczyni dobrowlne umowy w Swiętey

3. Maia Konſtytucyi wyrzeczone, i rozciąnie nietylko w Staroſtwach, ale i w całym Kraiu rowną na cały oguł Rolnikow opiekę, tak iż iednakowa ſprawiedliwość obeymować wſzyſtkich ich będzie; tym więcey dopełni chwały, i tak iuż wiecznie trwać maiącey tego ſławnego Seymu i mądrego Panowania Oyca Oyczyzny wielkiego STANISŁAWA AUGUSTA.